

Тема: США: особливості сучасного постіндустріального розвитку, господарство

Мета: ознайомити учнів з особливостями економічного розвитку країни на світовій арені, проаналізувати секторну модель економіки, визначити міжнародну спеціалізацію країни; розвивати вміння аналізувати діаграми, робити висновки, порівнювати особливості економічного розвитку регіонів країни; виховувати економічне мислення та дбайливе ставлення до природи.

Засоби навчання: шкільні атласи, підручники, фізична та політична карти Північної Америки, діаграми.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Сполучені Штати Америки за формою правління ... та за формою державного устрою ..., що складається з ... штатів. Столиця — місто ... має кордони з державами: ... Площа країни 9 826 675 км² (4 місце у світі), населення — 330 719 178 осіб з ... типом відтворення населення. За економічним розвитком це ..., яка є членом ... Найвищий орган виконавчої влади — президент США. Президент — глава держави, головнокомандувач збройними силами.

У США значний рівень урбанізації: ... населення — жителі міст. Найбільші міські агломерації: Нью-Йорк, Лос-Анджелес, Чикаго, Сан-Франциско. Крім того, у країні близько 50 міст з населенням понад 1 млн осіб. Об'єднання великих міських агломерацій утворюють 4 великі мегаполіси: ... більшість населення сповідає ...

(президентська республіка, федеративна держава, 50, Вашингтон, Мексика і Канада, I, високо розвинута країна, Великої сімки, 80 %, Сан-Сан, Босваш, Приозерний, Тихаський, протестантизм)

III. Мотивація навчання

Ще у 1870 році за розмірами промислового виробництва США перебувають на 4 місці в світі, поступаючись Великобританії, Німеччині та Франції, а в 1890 році вийшли на 1 місце. Свою роль при цьому зіграли відсутність перешкод для розвитку капіталізму, відносна легкість захоплення індіанських земель, масовий приплив переселенців з Європи, вигідне економіко-географічне положення, відсутність агресивних сусідів, розміщення території США в помірних і субтропічних зонах зі сприятливими для життя та сільськогосподарського виробництва кліматичними умовами, багаті сировинні ресурси.

Більш детально про економіку даної країни ми дізнаємося на сьогоднішньому уроці.

IV. Вивчення нового матеріалу

Загальні риси господарства

США — найбільша за своїм економічним, політичним і військовим потенціалом країна сучасності. Населення країни становить 4,7 % населення світу і на них припадає понад 20 % світового ВВП. США утримують першість у світі за

рівнем продуктивності праці, розвитком науки, наукоємних виробництв і послуг, в освоєнні космосу і військовому виробництві.

Для економіки США надзвичайно важливе значення має високий рівень розвитку галузей обробної промисловості, передусім, машинобудування, електроенергетичної та хімічної промисловості. Галузева структура промисловості значною мірою працює на світовий ринок і залежить від постачання сировини та паливно-енергетичних ресурсів із інших країн світу. Найшвидшими темпами в США розвиваються наукоємні галузі та виробництва, а також галузі, що використовують новітню техніку і є носіями технічного прогресу. Високий рівень розвитку є характерним і для підприємств, що виробляють товари народного споживання. Три провідні галузі промисловості (машинобудування, електроенергетика, хімічна промисловість) дають більше ніж 50 % вартості промислової продукції США. Велику увагу приділяють розвитку виробництва товарів народного споживання, на які припадає на сьогодні 66 % вартості промислової продукції країни.

Сучасній американській економіці притаманна висока концентрація виробництва та капіталу.

Первинний сектор економіки (видобувна промисловість, сільське господарство)

Паливна промисловість США працює, перш за все, на власних паливно-енергетичних ресурсах і, частково, на імпортному паливі. Країна є одним із найбільших у світі як виробників, так і споживачів палива. Видобуток вугілля

сягає майже 1 млрд т (друге місце після Китаю). США експортують близько 100 млн т вугілля, переважно до країн Європи. Головний район видобутку вугілля — Аппалачський. Іншим районом є штати Іллінойс та Індіана, розміщені на південь від озера Мічиган. У структурі споживання палива в США провідне місце посідає нафта 40 %, природний газ — 23 %, вугілля — 22 %, використовують також біопаливо — 4%.

У країні видобувають понад 310,2 млн т нафти (третє місце у світі). Водночас потреби національної економіки у нафті значно більші і перевищують 900 млн т. Тому США завозять близько 400 млн т нафти і є найбільшим її імпортером у світі. Це у свою чергу зумовило розміщення нафтопереробних заводів, перш за все, у портових містах і передусім на узбережжі Мексиканської затоки (Х'юстон, Бомонт,

Новий Орлеан), на березі Атлантичного океану (Філадельфія, Ньюарк), у містах Сент-Луїс, Чикаго та в Каліфорнії. США видобувають близько 525 млрд м³ газу і за цим показником посідають друге місце після Росії. Видобуток газу концентрується в районі Мексиканської затоки. Споживається близько 600 млрд м газу, а решту газу США імпортують з Канади та Мексики.

Високоінтенсивне сільське господарство США забезпечує країни продовольством та сировиною. Для США характерні великі фермерські господарства. Сільське господарство забезпечене сучасною інфраструктурою, що передбачає достатнє паливно-енергетичне та комунікаційне забезпечення, сучасні види техніки та транспорту. У виробничій структурі сільського господарства США переважає тваринництво, яке дає понад 55 % усієї товарної продукції. У тваринництві країни переважає м'ясний напрям. М'ясо-молочне скотарство, свинарство та птахівництво розвиваються на місцевих концентрованих кормах у центральних та південно-східних частинах країни. Молочне скотарство переважає в передмістях Приозер'я та Каліфорнії. Вівчарство набуло незначного розвитку в Кордильєрах. Традиційним для країни є конярство різних напрямів: спортивне, колекційне, м'ясне. Основним районом його розвитку є штат Техас.

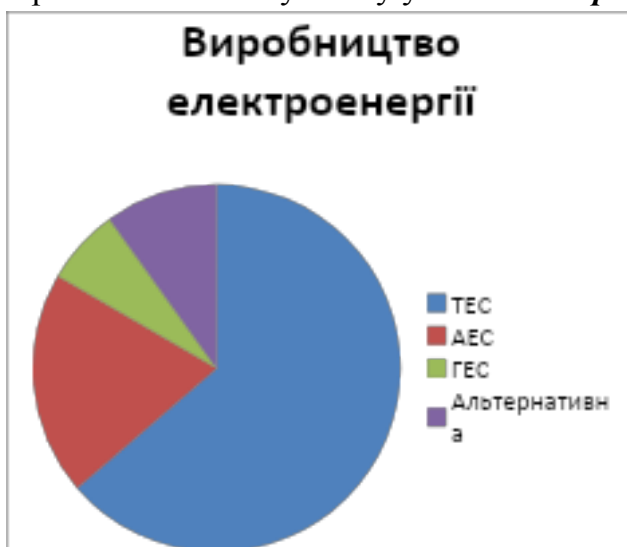
Для рослинництва характерні високий рівень механізації та зональна спеціалізація. У зв'язку з високим рівнем розвитку тваринництва вирощують багато зернофуражних та кормових культур. За вирощуванням та експортом багатьох сільськогосподарських рослин країна посідає одне з перших місць у світі, а за виробництвом кукурудзи та сої їй немає рівних. Американські фермери щорічно збирають близько 16 % усього зерна світу. Кукурудзу та пшеницю вирощують переважно в центральних частинах країни з континентальним кліматом на чорноземних ґрунтах. «Кукурудзяними штатами» вважають Айову та Іллінойс. «Пшеничними штатами» називають Техас, Канзас та Дакоту. Рис культивують на зрошенні на півдні. Усі зернові культури мають експортне значення.

З технічних культур переважають бавовник (у долині Міссісіпі), соя та соняшник (на Центральних рівнинах), цукрова тростина (в дельті Міссісіпі, Флориді та на Гавайях), цукровий буряк (на північному сході, у Каліфорнії), тютюн та арахіс (на південному сході).

Вторинний сектор економіки

Країна має найпотужнішу у світі *електроенергетику*.

18

У країні виробляється понад 10 % електроенергії світу, а споживається близько 25 %, частину електроенергії країна імпортує з Канади. Провідне значення мають теплові електростанції, на які припадає

63,7 % всієї виробленої електроенергії. Атомні та гідралічні електростанції належать державі. Нині в країні діє близько 70 АЕС, на яких працюють 99 ядерних реакторів, що дають 19,7 % електроенергії. Водночас атомна енергетика США є найбільшою в світі за абсолютною кількістю виробленої енергії. Більшість АЕС розміщено у Приозерних штатах, Каліфорнії, Північному Сході та Північному Заході. Частка гідроелектростанцій невелика – 6,7 %. Найбільші ГЕС збудовано на річках Кордильєр (Колумбія, Колорадо) та Аппалачів (Теннессі). Однією з найбільш потужних ГЕС світу є «Гранд-Кулі» на річці Колумбія. Її потужність – 6,8 млн кВт. У країні широко використовуються відновлювані джерела енергії (ВДЕ). Вони дають 9,9 % електроенергії. За їх загальною потужністю США немає рівних у світі. З останньої чверті XX ст. в США використовується енергія вітру. За використанням цього виду енергії вирізняється штат Каліфорнія. У південній частині країни активно працюють сонячні електростанції. Їх поширення поки що стримується високою собівартістю сонячних батарей. До 90-х рр. XX ст. в США за підтримки держави активно розвивалася геотермальна енергетика. Нині працює близько 70 геотермальних електростанцій переважно у гірських штатах Заходу та на Гавайях. Найпотужніша з них, «Гейзерс», розміщується у штаті Каліфорнія.

Започатковано використання енергії припливів. На північно-східному узбережжі в затоці Фанді збудовано спільно з Канадою припливну електростанцію. Також стає популярним використання енергії біомаси.

Металургійна промисловість є однією із найбільших у світі і характеризується досить високим рівнем розвитку як чорної, так і кольорової металургії. В країні виплавляється близько 90 млн т сталі (третє місце після Японії та Китаю). Чорна металургія частково працює на власній та довізній залізній руді із Канади та Венесуели, повністю на довізній мангановій руді з Бразилії і Габону (Африка). Тому значна кількість металургійних комбінатів розташована в портових містах і, перш за все, в мегаполісі Босваш. Чорна металургія розвивається також на узбережжі Великих озер, де вона орієнтована на поклади залізної руди і власне коксівне вугілля. У США добре розвинута електрометалургія і переробна металургія, тому виплавка сталі майже в 1,8 разу перевищує виплавку чавуну. США мають розвинену кольорову металургію, яка переважно працює на власній і частково імпортованій сировині. За обсягами алюмінієвого виробництва, яке використовує імпортовані з Центральної Америки боксити, країна посідає перше місце у світі. Значна питома вага її у світовій виплавці та споживанні міді. На власній сировині працюють також свинцево-цинкове та нікелеве виробництва, виплавка рідкісних кольорових металів. США є значним виробником золота (300 т) та срібла.

За обсягами виробництва продукції *машинобудування* США посідають перше місце у світі. Машинобудування випускає близько 40 % промислової продукції країни та 48 % усього експортного потенціалу. США — єдина країна у світі, яка виробляє майже всі види машин. Галузь має тісно кооперовані зв'язки з підприємствами Канади та Мексики. Підприємства машинобудування розміщені

дуже нерівномірно. Майже 2/3 їх зосереджено в індустріальних центрах Півночі та Тихоокеанського узбережжя. Найважливіші центри машинобудування і металообробки: Лос-Анджелес, Чикаго, Детройт, Нью-Йорк, Філадельфія, Клівленд, Бостон, Сент-Луїс, Мілуокі, Даллас.

Автомобілебудуванню належить особливе місце в економіці США. Серійний випуск автомобілів, розрахованих на масового споживача, розпочався в США ще на початку XX ст. Найстарішою автомобільною компанією у світі є Ford Motors, яка була заснована у 1903 р. «Автомобільною столицею» США заслужено називають Детройт. Підприємства автомобільної промисловості концентруються у штаті Мічиган (майже 1/3 виробництва автомобілів країни). Основні потужності авіаракетно-космічної галузі зосереджені на Півдні (Даллас, Форт-Уерт, Атланта) та Тихоокеанському узбережжі (Лос-Анджелес, Сіетл, Сан-Дієго, Сан-Хосе), Космодроми США розміщені на мисі Канаверал — у Флориді та Ванденберг — у Каліфорнії.

Суднобудування в США, крім військового, займає порівняно скромне місце. Електротехнічна промисловість розміщена переважно у штатах Півночі та Півдня. Для сільськогосподарського машинобудування США характерним є високий рівень територіальної концентрації: на три центральні штати припадає майже половина випуску всіх сільськогосподарських машин і обладнання.

США — безумовний лідер світової **хімічної** промисловості, як за обсягом виробництва, так і за асортиментом продукції (2 місце в світі). Структурно-сировинні зрушення сприяли переміщенню хімічної промисловості із штатів Півночі на Південь, який багатий на енергетичні ресурси та гірничо-хімічну сировину. Підприємства Півдня виробляють 3/4 полімерних матеріалів, близько половини технічних хімікатів, понад половину мінеральних добрив. Основним районом потужної хімічної промисловості став Примексиканський (Х'юстон — «хімічна столиця» США, Бомонт, Батон-Руж). Більш ніж половину хімічної продукції виробляють на заводах Північного району (Нью-Йорк, Філадельфія, Балтимор, Чикаго). Це пов'язано з розвитком металургії, автомобілебудуванням, легкою промисловістю, сільським господарством. Там склалося виробництво готових до вживання малотоннажних і дорогих хімікатів: медикаментів, мила й мийних засобів, парфумерно-косметичних виробів, фарбників, шин. На заході країни сформувався ще один, Каліфорнійський, район хімічної промисловості (Лос-Анджелес, Сан-Франциско).

Розміщення підприємств **лісозаготівлі** та деревообробки відповідає географії лісових ресурсів. Головну роль тут відіграють тихоокеанський Північний Захід і південноатлантичні штати. Останні є також головним районом меблевої та целюлозно-паперової промисловості.

Легка промисловість розвинута по всій території США, хоч найбільша концентрація його у районах старого розвитку, тобто у штатах Півночі.

Останнім часом усі галузі промисловості США активно перебудовують технічну базу виробництва у напрямку використання нових форм електронної автоматизації, освоєння маловідходних технологій.

Виступи учнів за темами: ТНК та Технополіси

Домінуючі складники третинного сектору. Сфера послуг формує 78 % ВВП Сполучених Штатів. Її основу становлять фінансова діяльність, освіта, наука, туризм, транспорт і зв'язок, охорона здоров'я, торгівля, послуги державного управління, професійні та особистісні послуги.

Одним із значних видів економічної діяльності США є туризм. Країну щорічно відвідує майже 75 млн туристів (2017 р.). За прибутками від туризму США немає рівних у світі. У 29 штатах туризм є основним за прибутками видом економічної діяльності.

Транспорт. Велика площа США та зовнішні економічні зв'язки потребують розгалуженої транспортної мережі. Головну роль у вантажопотоках відіграє залізничний транспорт, а в пасажиропотоках – автомобільний. Зростає роль авіації у перевезенні вантажів. У США протяжність залізниць скоротилася майже у 1,5 рази. Їх було замінено автошляхами та авіаційними лініями. Але навіть за таких умов за протяжністю як залізниць, так і автошляхів США є безперечним світовим лідером, але за густотою доріг поступається країнам Європи. Каркас залізничних і автомобільних шляхів становить невелика кількість широтних і меридіональних транспортних коридорів, що зв'язують найбільші міста та мегаполіси. Серед меридіональних коридорів виокремлюються напрямки Нью-Йорк – Флорида, Чикаго – Маямі, Лос-Анджелес – Сієтл. Зовнішні зв'язки США забезпечують переважно морський та авіаційний транспорт. Каботажні морські перевезення з Атлантичного до Тихоокеанського узбережжя здійснюються найкоротшим шляхом через Панамський канал.

У 1970 р. Великі озера офіційно отримали статус четвертого морського узбережжя США. Найбільше великих морських портів країни розміщено на узбережжі Мексиканської затоки: Сент-Джон-те-Баптист, Х'юстон, Новий Орлеан, Бомонт, Батон-Руж. Крім того, великі за вантажообігом морські порти лежать на північно-східному узбережжі (Нью-Йорк, Філадельфія), у Каліфорнії (Лос-Анджелес, Лонг-Біч), на східному узбережжі (Норфолк, Саванна). Працюють аеропорти-хаби, зокрема й найбільші за пасажирообігом у світі Хартсфілд-Джексон в Атланті (104 млн осіб), Лос-Анджелес, О'Хара в Чикаго, Даллас, імені Джона Кеннеді у Нью-Йорку, Денвер, Сан-Франциско, Мак-Каран у Лас-Вегасі. Маямі – найважливіший аеропорт-хаб на шляхах до країн Карибського басейну та Південної Америки.

Зовнішні економічні зв'язки. Основною формою зовнішньоекономічних операцій США є вивіз капіталу. Американська економіка є найбільш привабливою для інвестування. Поширена купівля іноземцями у США облігацій, акцій, землі, нерухомості. Важливою статтею зовнішньої торгівлі країни є торгівля ліцензіями на право користування новітніми технологіями, дорогими машинами,

інструментами, американськими методами управління, на прокат кінофільмів. Основними торговельними партнерами країни є Канада (20 % експорту США), Мексика та країни Європи, особливо з членами Спільного ринку. Зростає торгівля з Японією. Налагоджено зв'язки з країнами-постачальниками нафти (Саудівська Аравія, Нігерія). 2/3 вартості американського експорту припадає на продукцію обробної промисловості: машини та обладнання, хімікати, тканини. Водночас велику частку експорту становить сільськогосподарська продукція.

Міжнародні зв'язки України зі США. Між нашою країною та США налагоджено співробітництво у багатьох напрямках, зокрема торгово-економічному, науково-технічному, культурно-гуманітарному. Після вступу України до Світової організації торгівлі у 2008 р. між урядами України та США було підписано Угоду про торговельне та інвестиційне співробітництво. Було створено Українсько-Американську Раду з торгівлі та інвестицій. Україна щорічно експортувала до США титан, цукор та сировину для кондитерських виробів, м'яса, окремі види нафтопродуктів, феромарганець, вироби з деревини, буринні інструменти та обладнання, традиційні народні вироби, а також окремі види оптики та шоколадної продукції. Між Україною та США налагоджено науково-технічне співробітництво, що передбачає зв'язки між науковими установами двох держав, обмін досвідом, інформацією, технологіями у сферах, які становлять взаємний інтерес. На базі Харківського фізико-технічного інституту було відкрито інноваційну ядерну установку «Джерело нейтронів».

Україна та США співпрацюють у галузі дослідження космічного простору. Перспективним напрямом співробітництва є модернізація української ракети-носія «Циклон-4» та її використання для здійснення пусків з космодромів і пускових баз США.

V. Закріплення нового матеріалу

1. Які чинники вплинули на місце США в МПП? Як ви розумієте такий чинник розвитку економіки США, як технологічний?
2. У чому полягають особливості сучасного постіндустріального розвитку США? Які сфери третинного сектору економіки США виокремлюють у четвертинну та п'ятинну сфери?
3. Що таке «технополіс»? Назвіть найбільші технополіси США та напрямки їхньої діяльності?
4. Як можна пояснити таку диспропорцію в характеристиці США: хоча в сільському господарстві США зайняті 3 % працездатного населення, країна не лише сама себе забезпечує продовольством, але й є лідером за його експортом у світі?

VI. Підсумок уроку

Завершіть речення

Я дізнався...

Мені сподобалося...

Я запам'ятав...

VII. Домашнє завдання опрацювати відповідний параграф підручника, вивчити записи в зошиті, підготувати повідомлення технополіси та ТНК.